

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева

член на научното жури съгласно Заповед № Р33-3695/10.07.2019 г. на проф. д-р Румен Младенов за назначаване на научно жури за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по „Международно право и международни отношения“ в област на висше образование ш.3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление ш.3.6. Право

Кандидат Гергана Костадинова Гозанска

Кандидат Стоян Пантелеев Мемцов

РЕЦЕНЗИЯ

За кандидат

Гергана Костадинова Гозанска

I. Кратки биографични данни

Гл. ас. д-р Гергана Гозанска е родена през 1972 г. в гр. Пловдив. Завършил е право в ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 1998 г. От м. декември 2003 до м. ноември 2007 г. е докторант към катедра “Международно право и международни отношения” в Правно-исторически факултет на Югозападен Университет “Неофит Рилски” – гр. Благоевград.

През 2014 г. успешно защитава дисертация на тема „Международноправен статус на детето. Специфични проблеми, свързани с правния статус на детето“ и получава образователната и научна степен „доктор“ по „Международно право и международни отношения“.

От м. юли 2005 г. до м. ноември 2005 г. е помощник-адвокат (paralegal) в Департамента за деца и семейства в гр. Нейпълс, щата Флорида, САЩ.

Била е юрисконсулт в „Еуроком Пловдив“ ООД (2001 – 2007 г.), в „Евроком България“ ЕООД (2007 – 2008 г.), в „Международен панаир Пловдив“ АД (2009 – 2014 г.).

От м. май 2008 г. до март 2014 г. е хоноруван преподавател по Международно публично право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“. От м. март 2014 г. е асистент, а от м. ноември 2016 г. – главен асистент по Международно публично право в същия факултет. Като преподавател в ЮФ води упражнения по Международно публично право, взема участие в лекционните курсове по Международно публично право, право на ЕС, Семейно и наследствено право, Право на интелектуална собственост.

Има диплома (TOEFL Certificate) за владее на английски език и удостоверение за специалност „стенограф машинописец“.

Участва активно в научния живот на Юридическия факултет: в научни конференции и проекти (участник и член на подготвителния комитет на 6 научни проекта), редколегии на сборници, както и научни прояви извън Пловдивския университет. През 2016 г. участва в Международно лятно училище на английски език

„Comparative Legal Studies: Enforcement of Justice“, организирано от Университета на Северна Бохемия, Факултет по право, Пилзен, Чешката република.

Арбитър към Арбитражен съд при Стопанска Асоциация – Пловдив, член е на Дружеството на ООН за България и на Българската асоциация по сравнително право.

Има множество статии и една монография.

II. Общо описание на представените материали

Научните интереси на д-р Г. Гозанска са в областта на международното публично право, по-специално неговия процесуален дял и правото на ЕС.

В обявения в ДВ, бр. 31 от 12 април 2019 г. конкурс за „доцент“ по „Международно право и международни отношения“ д-р Г. Гозанска участва с една монография и 10 статии, шест от които са по темата на хабилитационния труд.

Представените в конкурса материали не повтарят тези за придобиване образователната и научна степен „доктор“.

Кандидатката в конкурса за „доцент“ изпълнява националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл. 2б) и Правилника за приложението му (чл. 1а, ал. 1). По показатели от Група А има 50 т., показатели от група В - 100 т., показатели от група Г – 100 т., показатели от група Д – 50 т., общо - 300 т.

Представена е **монография „България и юриспруденцията на Постоянния съд за международно правосъдие и Международния съд на ООН“, Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив, 2019 г., ISBN 978-619-202-457-4** в обем от 197 с., включително библиографията. Трудът е посветен на почти неизследваната в съвременната международноправна доктрина юриспруденция на Постоянния съд за международно правосъдие на Обществото на народите и Международния съд на ООН по отношение на България. Самият избор на предмета на изследване представлява принос в българската специализирана литература, защото изчерпателно анализирани дела и съвещателни мнения не са били обект на внимание в българската международноправна литература. Трудът е структуриран в увод, четири глави, заключение и списък на използваната литература.

В увода (8 с.) авторката обосновава значимостта и актуалността на избраната тема, липсата на публикации по делата, засягащи България, наличната специализирана литература, целите, методите на изследване, както и представя основното съдържание на главите. Учудващо е (а може и обяснимо по политически причини в определени исторически периоди) е липсата на цялостно и задълбочено изследване на юриспруденцията по отношение на България на двете международни съдилища. Монографията е първото систематично и задълбочено изследване на тази съдебна практика в нейната цялост – съвещателни мнения и решения на двете съдилища по отношение на България. Тя отива и по-далеч, представя използването и позоваването на тази практика в други дела пред тези съдилища, което се прави за първи път в нашата литература по международно право и международни отношения.

Глава първа (38 с.) е посветена на съвещателните мнения на Постоянния съд за международно правосъдие. Тя правилно е структурирана с представяне на първо място на отношенията между България и Обществото на народите (ОН). Ключовите събития от международноправна гледна точка през периода 10.01.1920 – 20.04.1946 г. са Конвенцията за доброволна размяна на население между Гърция и България от 1919 г. т. нар. Търлиски инцидент на 24.07.1924 г., който води до подписване на Протокола за покровителство на малцинствата в Гърция и България на 19.09.1924 г. (известен като Протокола Калфов – Политис); Петричкият инцидент от 1925 г. и Спогодбата Моллов – Кафандарис, подписана на 9.12.1927 г.

Г. Гозанска сполучлива вплита в изложението представяне на създаването на Постоянния съд за международно правосъдие на ОН, за да премине към съвещателните мнения, засягащи работата на Смесената комисия, натоварена с ликвидацията на недвижимите имоти на българските и гръцките изселници (всъщност става дума само за българските изселници, защото гръцки няма по силата на фактическите обстоятелства).

Съвещателното мнение относно Гръцко-българските „общини“ от 31 юли 1930 г. е от особено значение за международноправната литература, посветена на международната закрила на малцинствата. То многократно е цитирано във всички произведения, посветена на темата за покровителството на малцинствата, но за пръв път подробно и задълбочено е анализирано от Гергана Гозанска в представената монография. Отдавна е доказано, най-вече от българската историческа наука, че истинската цел на Конвенцията за доброволна размяна на население между Гърция и България от 1919 г. е обезбългаряването на Тракия и Гръцка Македония. Следва да отбележа изключително добросъвестния научен подход на Гергана Гозанска към този политически проблем, който имаше импликации в българската държава и наследниците на изселниците до края на 90-те години на миналия век. Като се придържа стриктно към юридическия анализ авторката представя въпросите на Смесената комисия до Постоянния съд за международно правосъдие, становищата на българската и гръцката страна. Определението на Съда за „община“ (с. 37, с. 39) е от изключителна важност за по-нататъшното развитие на международноправната закрила на малцинствата. Тълкуването, че това е фактически, а не правен въпрос влияе както върху последващата юриспруденция на този съд, така и в изработването на чл. 27 от Международния пакт за граждански и политически права (1966 г.).

Друг важен теоретичен принос на авторката в резултат от анализа на това съвещателно мнение е, че съдът приема примата на международното право пред националното законодателство. Така тя показва и доказва, че още през 1930 г. теорията за примата на международното право успешно се прилага в юриспруденцията, каквото е било и становището на българската страна (с. 40 – 41).

Съвещателното мнение от 8 март 1932 г. относно тълкуването на спогодбата Моллов – Кафандарис засяга плащането на финансовите задължения между страните, с които се обезщетяват изселниците за имотите им. Сложната фактическа и юридическа обстановка е представена изключително добросъвестно от авторката. Финансовата невъзможност да се заплащат в брой стойността на имотите на българските изселници води до поредица от международноправни разрешения, които в крайна сметка ги ощетяват. Решението да се изплащат само 10 % от стойността на имотите в щатски

долари, а за остатъка да се издадат срочни лихвоносни облигации и то от приемащата държава (България за българските изселници), предложението на американския президент Хувър за мораториум на всички междуправителствени дългове и репарации, се използват сполучливо от гръцката страна. Гърция преустановява плащанията и ги обвързва с изплащането на дължимите репарации от българска страна. Съветът на ОН отправя искане за съвещателно мнение дали е налице спор между България и Гърция по чл. 8 от спогодбата Моллов – Кафандарис и ако се установи това какъв е характерът на възникналите задължения. Съдът приема, че не е налице спор по чл. 8 от Спогодбата и отказва да разгледа втория въпрос.

Глава Втора (40 с.) има за предмет на изследване решенията на Постоянния съд за международно правосъдие по отношение на България. Първият параграф е посветен на Решение № 3 (1924 г.) и Решение № 4 (1925 г.) засягащи спор по параграф 4 от Анекса към Раздел IV, Част IX от Ньойския договор. Както сочи авторката смисълът на тази разпоредба е, че имуществото на български поданици на територията на съюзнически държави може да служи за плащане на дължими обезщетения по искове за действия, извършени от българските власти след влизане на България в Първата световна война на 11 октомври 1915 г. Няколко са изводите, които Г. Гозанска извежда от анализа на това дело. То е първото дело, по което България е страна пред ПСМП, то е първото по съкратената процедура, решението по него е голяма победа за България. По него Съдът приема, че са допустими искове за обезщетения на физически лица, но само за действия, извършени спрямо тяхното имущество, но и спрямо тях самите. Но обезщетенията не се заплащат отделно, а влизат в общата дължима сума от България, определена по силата на Ньойския договор. Освен това делото води до изменение на Правилника на съда относно съкратената процедура.

Решението от 1925 г. е първото в практиката на ПСМП, с което е направено тълкуване по смисъла на чл. 60 от Статута.

В параграф 2 на тази глава Г. Гозанска представя Решението по делото за Електрическата компания на София и България (Белгия срещу България) от 1939 г. Това дело поставя важен въпрос относно упражняване на юрисдикция от съда при наличие на няколко основания за това. Съдът приема, че „отрицателният резултат от проверката на първия източник на компетентност не освобождава съдът от задължението да разгледа и другия отделно и независимо от първия“ (с. 70). ПСМП приема, че има юрисдикция на основание декларациите на Белгия и България за приемане на задължителната юрисдикция на съда. В крайна сметка делото не се разглежда поради началото на Втората световна война, а през 1945 г. Белгия оттегля своя иск. Това обаче не намаля значението му за международното право: наличието на повече източници за юрисдикция е доказателство, че страните желаят да открият нови начини за достъп до съда, следователно той трябва да се произнесе по всички. (с. 75).

Особено ценно е представянето на индивидуалните мнения на съдиите по това дело. Те са от двете възможни категории: противоположни и особени.

Изводите за прилагане на два източника на юрисдикция от това дело се прилагат и друга юриспруденция на ПСМП. Г. Гозанска разглежда две такива дела: за правото на

преминаване през индийска територия (Португалия срещу Индия - Решение от 26 ноември 1957 г.) и делото за Определено имущество (Лихтенщайн срещу Германия). Изводите, които право Г. Гозанска относно прилагането на резервата *ratione temporis* по трите дела са особено ценни. Тя заключава, „че въпросът дали дадена ситуация или факт е преди или след „критичната дата“ се решава от съда по всеки конкретен случай. За тази преценка съдът използва посоченото в решението по делото Белгия срещу България“ (с. 91).

Глава трета (41 с.) представя съвещателните мнения на Международния съд на ООН по отношение на България. Параграф първи от нея логично сравнява юрисдикцията на ПСМП и на Международния съд. Считам, че в тази част Г. Гозанска има сериозен принос за преодоляване на погрешното виждане за правоприемство между двете съдилища. Изключително прецизно тя използва термините „корелация“ и „приемственост“ между двата органа. Сходствата се основават юридически на чл. 92 от УООН и авторката ги вижда в състава на съда, източниците, които прилага, предварителните възражения (специално посочва, че се използват много по-често в практиката на Международния съд – с. 99), етапите на съдопроизводствата, института на индивидуалното мнение. В института на индивидуалното мнение Г. Гозанска открива ясно разграничаване между противоположното мнение и особеното мнение (с. 100 – 102). Подробно са разгледани декларациите за признаване на задължителната юрисдикция на Международния съд: безусловни и с резерви. Систематизирани са възможните резерви в декларациите: *ratione materiae* и *ratione temporis*. Анализирани са резервите на Р България в декларациите от 1992 г. и 2015 г. (с. 105 – 106). С декларацията от 2015 г. България признава компетентността на Международния трибунал по морско право да решава спорове, отнасящи се до тълкуването и прилагането на Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г. и изважда тази категория спорове от юрисдикцията на Международния съд.

Г. Гозанска анализира приемствеността между договорната и задължителна юрисдикция на ПСМП и Международния съд на ООН (с. 107 – 108), като сочи, че тази приемственост се разглежда за първи път по отношение на декларациите по делото Израел срещу България относно въздушния инцидент от 27 юли 1955 г.

След ясното открояване на сходствата и приемствеността авторката изследва разликите между ПСМП и Международния съд на ООН. Това са, че Международният съд е орган на ООН, за разлика от ПСМП; съвещателната юрисдикция и органите, които имат право да я упражнят (петте главни органи на ООН, както и други органи на ООН и специализираните организации, на които ОС е разрешило). Освен това при правната уредба на Международния съд предмет на искането може да бъде само правен въпрос (докато ПСМП можел да дава мнение по всеки спор или въпрос, включително такъв, който няма правен характер). Представено е и производството по даване на съвещателно мнение от Международния съд.

В Параграф 2 на тази Глава Г. Гозанска представя двете съвещателни мнение на Международния съд по отношение на България, които засягат тълкуването на Парижкия мирен договор от 1947 г. (първото от 30 март 1950 г., второто от 18 юли 1950 г.). Конкретният повод за тези съвещателни мнения е искането на Австралия до Общото

събрание, озаглавено „наблюдение на основните свободи и права на човека в България и Унгария, включително по въпроса за религиозните и граждански свободи, в частност проведените съдебни процеси срещу църковни водачи“. Тази година се навършват 70 години от процеса срещу евангелистките пастори, т. нар. пасторски процес и въпреки твърденията на Г. Гозанска, че той е широко изследван в българската литература, нейната монография е достоен принос за юридическото осветляване и международноправните отражения на тези събития. Авторката представя реакцията на Общото събрание на ООН, изразяваща се в две резолюции, изразяващи загриженост по обвиненията срещу Унгария, България и Румъния за нарушаване на правата на човека и отказът на трите държави да сътрудничат за проучването на въпроса. Подробно са представени въпросите на Общото събрание до Международния съд, както и писменото становище на САЩ, възраженията на българската страна (идентични с тези на Унгария и Румъния). Съдът констатира, че дипломатическите преговори между страните не са довели до резултат и спорът трябва да се реши от комисията от представители на САЩ, Великобритания и СССР. Поради отказът на България, Унгария и Румъния да назначат свои членове в комисията се стига до блокиране на механизма за разрешаване на спора. Съдът отговаря отрицателно на въпроса дали Генералният секретар на ООН може да назначи трети член при отсъствие на представител в комисията на една от държавите. Обоснован е изводът на Г. Гозанска, че това води до невъзможност за разрешаване на спор, свързан с правата на човека и основните свободи (с. 129). Особено ценен е анализа на отражението на това съвещателно мнение в практиката на ООН. Както сочи Г. Гозанска резолюцията от 22 октомври 1949 г. е една от първите, с които се разглежда въпроса за правата на човека и че е приета на основание чл. 55 от УООН. Тя има значение за закрепването и защитата на религиозните права, както и за утвърждаването на системата за защита на правата на човека на универсално ниво (България и Унгария към този момент не са членки на ООН). Посочено е и отражението на това съвещателно мнение върху арбитражната процедура, която впоследствие избягва тази възможност, както и позоваването на това мнение в юриспруденцията на Международния съд.

Глава четвърта (38 с.) анализира решенията на Международния съд по отношение на България. В параграф първи е представено решението и Определенията по делото за Въздушния инцидент от 27 юли 1955 г., при който загиват 58 души – целият екипаж и пътници на борда на гражданския самолет на израелската авиокомпания „Ел Ал“, изпълняващ полет Виена – Лод. Поради непостигане на съгласие между страните относно обезщетението Израел сезира Международния съд. Подробно са анализирани възраженията на България по това дело, свързани със задължителната юрисдикция на Международния съд (преустановеното действие на декларацията на Царство България от 12 август 1921 г., фактът, че държавата ни е страна по Статута на Съда от 14 декември 1955 г., когато е приета за член на ООН и др.). Съдът приема, че чл. 36, т. 5 няма правна сила за държавите, които не са подписали УООН и Статута на Съда. Те не могат да запазят действието на своите декларации, както и да ги прехвърлят към новия съд, тъй като срокът на действието им е бил до закриването на ПСМП. С Решение от 26 май 1959 г. Съдът постановява, че няма компетентност да разгледа делото, образувано по молба на Израел.

Изследването предлага и кратко систематично представяне на делото за въздушния инцидент, заведено от САЩ и от Обединеното кралство. Г. Гозанска представя добросъвестно всички аргументи и коментари по това дело. Особен интерес представлява особените мнения на съдиите Бадави и Арман-Югон.

И в тази Глава Г. Гозанска изследва какво е било влиянието на това дело върху последващата юриспруденция на Международния съд. Неговото значение тя вижда в анализа на чл. 26, т. 5 от Статута и че за първи път то разглежда ефекта от разпускането на ПСМП върху декларациите на държавите. Авторката представя две дела: делото Храмът Прях Вихеар, Камбоджа срещу Тайланд – Решение от 1961 г. и Barcelona Tractation Light and Power Company, Limied, Белгия срещу Испания, Решение от 1964 г.

По първото дело Храмът Прях Вихеар Тайланд гради възраженията си върху Решението по делото Израел срещу България. Но Международният съд заема друга позиция, която се основава върху факта, че Тайланд е член на ООН от 16 декември 1946 г., но страната е подновила своята декларация през 1940 г. Тайланд също е сред страните неучаствали на конференцията в Сан Франциско, но е извършил действия съгласно чл. 36, т. 4 от Статута, с които се признава компетентността на съда по смисла на чл. 36, т. 2. Поради това Съдът отбелязва, че чл. 36, т. 5 е неприложим спрямо тайландската декларация.

По делото Barcelona Tractation Light and Power Company, Limied, Белгия срещу Испания, въпросната компания с капитал, принадлежащ предимно на белгийски граждани е обявена в несъстоятелност през 1948 г. Белгия претендира Испания да заплати обезщетение. Тук обаче основанията за юрисдикцията на съда са Договор за помирение, съдебно уреждане и арбитраж между Белгия и Испания от 1927 г. и чл. 37 от Статута на Международния съд. Испания гради своята защита върху изводите от делото Израел срещу България. Тя твърди, че чл. 37 от Статута не може да бъде приложен, защото Испания е приета за член на ООН през м. декември 1955 г. и че тази разпоредба може да се приложи само към държавите-първоначални членки. Поради това Съдът прави съпоставка между двете дела. С Решението по делото Barcelona Tractation Международният съд приема, че закриването на ПСМП не оказва никакво влияние върху сключените договори.

В резултат на анализа на тази юриспруденция Г. Гозанска прави обоснован извод, че в тези две дела съдът се разграничава от решението по въздушния инцидент. „Ясно показва, че не желае да се съобразява с него и да го прилага в последващата си практика. С това реално отхвърля своята юриспруденция“ (с. 169).

Заклучението систематизира направените в изложението изводи и обобщения. Практиката на ПСМП включва две съвещателни мнения и три решения, докато юриспруденцията на Международния съд включва едно решение, две определения и две съвещателни мнения. Именно в заключението Г. Гозанска представя и българските юристи, представлявали страната ни пред ПСМП – Теодор Теодоров и Иван Алтънов, Теохар Папазов – съдия ad hoc във всички производства, по които България е страна пред ПСМП. Юристите, оставили своите имена в делата през Международния съд са проф. Нисим Меворах, чл.-кор. Евгени Каменов и проф. Вл. Кутиков.

В конкурса за академичната длъжност „доцент“ Г. Гозанска участва с 10 статии, 6 от които са по темата на хабилитационния труд и 4 по друга тематика. Шестте статии по темата на монографията „България и юриспруденцията на Постоянния съд за международно правосъдие и Международния съд на ООН“ няма да рецензирам, защото те са стъпки към написването на вече подробно рецензирания труд.

Статията „Механизъм за сътрудничество и проверка на ЕС за България – правни и социологически измерения“ (в Сборник в памет на проф. Р. Ташев „Право и права“, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, С., 2016, с. 588 – 605) в съавторство с Пламен Нанов е оригинален принос на Г. Гозанска към юридическата природа на този инструмент за мониторинг, въведен в навечерието на присъединяването на България към ЕС. В резултат на направения анализ Г. Гозанска достига до обоснования извод, че механизмът за сътрудничество и проверка притежава всички индикатори да бъде наречен “soft law”.

В статията **„Общото събрание на ООН и международната търговия“** (Научни трудове, Годишник на ЕВУИМ, книга 17/2017 г., Издателство на Европейското висше училище по икономика и мениджмънт, Пловдив, 2017, с. 81 – 91) Г. Гозанска систематизира главните и помощни органи на ООН с компетентност в материята на международната търговия. Фокусът е върху Комитета по икономически и финансови въпроси (Втори комитет) на Общото събрание, Конференцията на Обединените нации по търговия и развитие (ЮНКТАД) и Комисията на Обединените нации по международно търговско право. Накратко са представени и други релевантни органи.

Интересът на авторката към материята на soft law се проявява и в **статията „Soft law в практиката на Интерамериканския съд по правата на човека“** (в сборник „Soft law и съвременното право“, издателство СИБИ, С., 2017, с. 294 – 306). Следва да приветстваме избора на предмета на изследване, защото практиката на Интерамериканския съд по правата на човека е малко позната и не е била обект на задълбочено изследване в аспекта на soft law. В това произведение Г. Гозанска доказва, че Интерамериканският съд по правата на човека широко използва източници на soft law, и то не само приети от Организацията на американските държави, но и от ООН и Съвета на Европа.

Статията „Национална регистрация на марка на територията на Република България“ (в сборник „Правен режим на пчеларството и свързаните дейности“, Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив, 2019, с. 41 – 57) представя друг аспект от творческите търсения и интереси на д-р Гозанска, а именно материята на марковото право и интелектуалната собственост. В тази статия Г. Гозанска представя цялостния режим за регистрация на марка от собствениците на пчелини, както и регистрирани земеделски стопани.

Следва да се подчертае дългогодишната педагогическа дейност на д-р Г. Гозанска. Бих желала да споделя и лични впечатления, защото повече от 10 години Г. Гозанска води упражненията по международно публично право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“, на която дисциплина съм титуляр. Съвместно разработихме упражненията, които д-р Гозанска дообогатява и актуализира за всеки следващ курс. Въведохме изготвяне и защиты на курсови работи, след което успехът на изпита по МПП се повиши.

Освен лекции в курса по МПП и Право на ЕС Г. Гозанска има 22 часа лекции в курса по „Семейно и наследствено право“ и 100 ч. лекции по „Право на интелектуална собственост“. Тя е преподавател в магистърските програма по „Международни отношения“ и „Публична администрация“. Г. Гозанска е сред най-високо оценяваните преподаватели във всички анкети за качеството на преподаването в Юридическия факултет. Умее да работи с хората и е един изключително етичен и работещ в екип колега.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси

Сред общотеоретичните приноси следва на първо място да посоча избора на предмета на изследване на монографията. Налице е оригинално проучване на съдебната практика на България в ПСМП и Международния съд на ООН, въз основа на която са изведени важни теоретични изводи и обобщения.

- Поставената цел: да се систематизира и представят делата, по които България е страна през ПСМП и Международния съд на ООН е постигната;
- Монографията представлява първото систематично и задълбочено изследване на съдебната практика на ПСМП и международния съд на ООН в нейната цялост – съвещателни мнения и решения на двете съдилища по отношение на България;
- Друг приносен момент е подробният анализ на Съвещателното мнение относно Гръцко-българските „общини“ от 31 юли 1930 г.;
- Анализът на определението на Постоянния съд за международно правосъдие за „община“ (с. 37, с. 39) е от изключителна важност за по-нататъшното развитие на международноправната закрила на малцинствата.
- Друг важен теоретичен принос на авторката в резултат от анализа на това съвещателно мнение е, че съдът приема примата на международното право пред националното законодателство.
- Анализът на Съвещателното мнение от 8 март 1932 г. относно тълкуването на спогодбата Моллов – Кафандарис, който показва, че ПСМП стриктно разграничава съдебната от съвещателната си функция;
- За първи път е направено изследването на Решение № 3 (1924 г.) и Решение № 4 (1925 г.) засягащи спор по параграф 4 от Анекса към Раздел IV, Част IX от Ньойския договор. Тези решения следва да се оценят като голяма международноправна победа за България;
- За първи път е анализирано и Решението по делото за Електрическата компания на София и България (Белгия срещу България) от 1939 г. То има голямо значение за международното процесуално право и решава теоретичния въпрос за наличието на повече източници за юрисдикция и необходимостта съдът да се произнесе по всички;
- Друг принцип, който се извежда от това дело: „единствените ситуации и факти, които трябва да се вземат предвид от гледна точка на задължителната

юрисдикция са тези, които са причина за спора“ се прилага и в анализирания делата за Правото на преминаване през индийска територия (Португалия срещу Индия) и делото за Определено имущество (Лихтенщайн срещу Германия);

- Представянето на „корелацията“ и „приемственост“ между ПСМП и Международния съд на ООН;
- Анализа на приемствеността между договорната и задължителна юрисдикция на ПСМП и Международния съд на ООН (с. 107 – 108). Тази приемственост се разглежда за първи път по отношение на декларациите по делото Израел срещу България относно въздушния инцидент от 27 юли 1955 г.
- Множеството обосновани изводи (с. 99, с. 129, с. 162, с. 169 и др.)
- Анализът на делото за въздушния инцидент от 27 юли 1955 г. (Израел срещу България) и значението му за декларациите за признаване на задължителната юрисдикция на ПСМП и Международния съд

Практически приноси на труда.

- Изводите относно прилагането на резервата *ratione temporis*, позовавайки се на делото Белгия срещу България (с. 91);
- Международноправните отражения на процеса срещу евангелистките пастори, т. нар. пасторски процес, анализирани в Съвещателното мнение от 30 март 1950 г.
- Представянето на двете съвещателни мнения на Международния съд по отношение на България, които засягат тълкуването на Парижкия мирен договор от 1947 г. и тяхното отражение върху арбитражната процедура;

IV. Критични бележки и препоръки

Въпреки че историческите събития около сключването на Ньойския договор, Конвенцията за доброволна размяна на население между Гърция и България от 1919 г. и Спогодбата Моллов – Кафандарис са широко изследвани в историческата литература, би могло да се представи малко повече политическия контекст, в който се развиват юридическите спорове. Разбира се, Г. Гозанска се е стремела и е постигнала максимална балансираност и обективност на изложението с фокус върху правната проблематика.

Би могло да се разшири изложението относно видните (някои позабравени) български юристи, участвали по делата, предмет на изследване в монографията.

Бързам да отбележа, че посочените критични бележки не са от съществено значение и не се отразяват на качеството на монографичния труд и отличното впечатление от него.

РЕЦЕНЗИЯ

за кандидат

Стоян Пантелеев Мемцов

I. Кратки биографични данни

Д-р Стоян Мемцов е роден на 30.08.1985 г. в гр. Смолян. Завършил е Френска езикова гимназия „Антоан дьо Сент Екзюпери“ – гр. Пловдив през 2004 г. и е магистър по право в ПУ „Паисий Хилендарски“, дипломиран през 2010 г. От м. март 2013 до м. март 2016 г. е редовен докторант към катедра „Международно право, международни отношения и право на ЕС“ в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“, докторска програма „Международно право и международни отношения“.

През 2017 г. успешно защитава дисертация на тема „Актуални проблеми на международноправния статус Косово“ и получава образователната и научна степен „доктор“ по „Международно право и международни отношения“.

От 24.10.2016 г. до 24.10.2018 г. е асистент в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“, катедра „Международно и сравнително право“. Водил е лекции по „Международно договорно право“ и семинарни занятия по Международно частно право (което е било и основната му заетост като асистент).

От м. октомври 2010 г. до м. юни 2011 г. има специализация по Право на ЕС в Университета Лайден, Нидерландия.

От 25 юли 2013 г. до момента е адвокат в Адвокатска колегия гр. Пловдив.

Има две монографии и 11 статии.

II. Общо описание на представените материали

В обявения в ДВ, бр. 31 от 12 април 2019 г. конкурс за „доцент“ по „Международно право и международни отношения“ д-р Ст. Мемцов участва с една монография, една публикувана книга на база на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на кандидата, и 11 статии, пет от които са по темата на хабилизационния труд.

Представените в конкурса материали не повтарят тези за придобиване образователната и научна степен „доктор“.

Кандидатът в конкурса за „доцент“ изпълнява националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл. 26) и Правилника за приложението му (чл. 1а, ал. 1). По показатели от Група А има 50 т., показатели от група В -100 т., показатели от група Г – 185 т., показатели от група Д – 80 т., общо - 415 т.

Представена е монография **„Въоръжената хуманитарна интервенция: международноправни аспекти“**, Макрос, Пловдив, 2019 г., ISBN 978-954-561-478-1 в обем от 236 с., включително бележките под линия и библиографията. Трудът е посветен на дискусията в съвременната международноправна доктрина проблем за въоръжената хуманитарна интервенция.

Изборът на предмета на изследване е принос към активните дискусии в международноправната наука относно наличието на позитивноправна или обичайноправна норма относно тази интервенция.

Трудът е структуриран в увод, две части, всяка от които съдържа по две глави, заключение и списък на използваната литература.

В увода (4 с.) авторът обосновава значимостта и актуалността на избраната тема, сочи, че в наличната специализирана литература в България въпросът е изследван в две произведения, но не прави преглед на изобилните чуждестранни проучвания. Представено е основното съдържание на двете части.

Част Първа се състои от две глави. В нея се разглежда основното съдържание на международноправната уредба на употребата на сила в междудържавните отношения, като се прави уговорката, че трудът няма за цел нейното изчерпателно изследване.

Глава Първа (29 с.) е посветена на историческото развитие на *ius ad bellum* до приемането на Устава на ООН. Проследено е развитието на правото на войната от Късната античност, Средновековието, испанската схоластика, периода XVI-XIX век, постепенното еманципиране на международното право от религиозните постулати и доктрината на естественото право и еволюцията му към позитивизма. Изводите в тази част са общопризнати в международноправната доктрина, като този, че „...през XIX век международното право на практика не поставя никакви ограничения пред правото на държавите да водят война“ (с. 34). Проследени са първите опити за право регулиране на войната (1899 - 1914 г.), през периода между Първата и Втората световна война, по-специално разпоредбите в Устава на Обществото на народите и пакта „Бриан-Келог“.

Глава Втора (64 с.) има за предмет на изследване забраната за употреба на сила съгласно Устава на ООН, уредена в чл. 2, § 4, и която, както е общоизвестно, произтича от международния обичай. Подгребно е анализиран текста на разпоредбата на чл. 2, § 4. В тази част авторът се присъединява към общоприети изводи като този, че се „Приема се за безспорно, че забраната за употреба на сила е приложима само при междудържавните конфликти. Разногласията идват от различното възприемане на релевантните факти и приложението на правото към тези факти“ (с. 56). Анализирани са употребените термини „сила“, „заплаха със сила“, „въоръжена сила“, „въоръжено нападение“, разгледан е въпросът за разграничаване на действия, които представляват употреба на сила от тези, които са намеса във вътрешните работи на една държава (с. 58 – 59), накратко е засегнат проблема за кибератаките и дали те представляват употреба на сила. Направен е анализ на „заплахата със сила“ съгласно чл. 2, § 4 и практиката на Международния съд на ООН, както и последната бланкетна част от същата разпоредба на УООН.

В Параграф 2.2. на същата глава е анализирано правото на индивидуална и колективна самоотбрана съгласно чл. 51 от УООН. Изяснени са съдържанието на „въоръжено нападение“ въз основа на релевантната съдебна практика на Международния съд, както с примери най-вече от операция „Съюзна сила“ на НАТО срещу Съюзна република Югославия през 1999 г.; изискването за необходимост и пропорционалност, т.

нар. натрупване на събития (с. 83), изискването за съобщаване на Съвета на сигурност за предприетите мерки.

Параграф 2.3. разглежда употребата на сила на основание Глава VII от УООН. Тук изследването би могло да се задълбочи, защото еволюцията на санкциите по чл. 41 е изключително интересна. Авторът само е споменал за т. нар. „умни санкции - smart sanctions“ (с. 90-91). По отношение на оценката на прилагането на санкциите с въоръжена сила по чл. 42 заключенията на Ст. Мемцов са доста повлияни от автори, които считат, че неприлагането на чл. 43 и сегашният начин за вземане на решения, даване на мандат и т.н. са обосновани от международноправна гледна точка.

В параграф 2.4. са разгледани други възможни изключения от забраната за прилагане на сила и по-специално въпроса за въоръжената намеса със съгласието на държавата, на чиято територия се осъществява. В логическа последователност са анализирани естеството на конфликта, при което се иска намеса (граждански конфликт, гражданска война), от което е отправено искането (законно правителство или въоръжена опозиция), валидността на съгласието (компетентността на даващия го орган).

Част Втора е съществена за монографията. Тя също е структурирана в две глави. В уводната част, предшестваща трета и четвърта глава намирам, че има противоречия между изложението на Ст. Мемцов относно въоръжената намеса със съгласието на държавата, на която тя се осъществява и направения извод, че тази хипотеза противоречи и нарушава чл. 2, § 4 от УООН (с. 118).

Глава Трета (в обем от 18 с.) е несъразмерно по-малка в сравнение с останалите. Тя е посветена на важния теоретичен, но с голямо практическо значение въпрос дали забраната за употреба на сила в междудържавните отношения е норма *ius cogens*. Считам авторовите анализи и съждения по въпроса за оригинален принос на монографията. В тази част той проявява научна смелост да постави под съмнение почти общоприетото становище, че забраната за употреба на сила е норма от типа *ius cogens*. Основните въпроси, които авторът си поставя е относно допустимите отклонения от забраната за употреба насила и дали тя е абсолютна. В резултат от анализа на съдебната практика на Международния съд Ст. Мемцов стига до извода, че „...възприемането на *ius cogens* характера на забраната за употреба на сила от страна на Международния съд не може да бъде прието с категоричност“ (с. 129). Особени интерес представлява частта относно отношението на държавите към забраната (с. 129 - 141), представяйки и две противоположни по изводи изследвания по въпроса. Въздържайки се от категоричен отговор, все пак Ст. Мемцов твърди, че „По мое мнение няма нищо страшно във възприемането на забраната за употреба на сила като норма, която не е *ius cogens*. Това едва ли би отворило кутията на Пандора в международното право. Държавите едва ли ще започнат да употребяват сила по-често, отколкото го правят в момента“ (с. 140).

Глава Четвърта (60 с.) анализира спорния в доктрината въпрос относно въоръжената хуманитарна интервенция в позитивното право и по-специално относно нейната законност и съответствие със съвременното международно право. Добросъвестно са представени различните становища в международноправната доктрина.

В Параграф 4.1. е анализирана международната хуманитарна интервенция в светлината на разпоредбите на Устава на ООН. Заключение от тази част е, „...че фактът, че правото на въоръжена хуманитарна интервенция не може да бъде изведено от Устава на ООН, не означава, че подобно изключение от забраната за употреба на сила не е налице в позитивното международно право“ (с. 155). В последващото изложение авторът се концентрира върху изследването на въпроса дали международната хуманитарна интервенция не се е превърнала в норма на международното обичайно право. На този проблем е посветен параграф 4.2. Той е построен методологически и концептуално върху представяне на практиката на държавите и извеждане на заключение и обобщения от тази практика. Представени са ситуации, които може да се окачат като въоръжена хуманитарна интервенция в периода на Студената война: Бангладеш (1971 г.), Камбоджа (1978-1979 г.), Уганда (1978-1979 г.), Централноафриканска империя (1979 г.), и след края на Студената война: Иракски Кюрдистан (1991 г.), Либерия и Сиера Леоне (1989-1999 г.), Косово (1999 г.).

В параграф 4.2.9. накратко е представена концепцията „отговорност за защита“, която изключва въоръжена хуманитарна интервенция без разрешение от Съвета за сигурност на ООН.

Основният извод на автора от тази глава е, че „...съществуването на право на хуманитарна интервенция без разрешението на Съвета за сигурност като изключение от забраната за употреба на сила, произтичащо от международния обичай е проблематично“ (с. 200). Въпреки това Ст. Мемцов оставя отворен въпроса относно възможността за възникване на подобен международноправен обичай.

В параграф 4.3 авторът прави опит да систематизира материалноправните и процедурни изисквания за допустимост на хуманитарната интервенция, базирайки се на изследването на Асоциацията по международно право от 70-те години на XX век и без да даде собствен принос по въпроса.

Заключението систематизира направените в изложението изводи и обобщения. Основният авторски извод е, че съвременното международно публично право не съдържа позитивна норма „...съгласно която една или няколко държави имат право законно, в съответствие с Устава на ООН, да упражнят сила срещу друга държава с цел предотвратяване на сериозни нарушения на човешките права срещу местното население, осъществявани от съответната държава, или за предотвратяване на огромна по мащабите си хуманитарна катастрофа в съответната държава“ (с. 215).

В конкурса за академичната длъжност „доцент“ Ст. Мемцов участва и с публикувана книга на база на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, която не подлежи на рецензиране. От представените в конкурса 11 статии, 5 са по темата на хабилитационния труд и са инкорпорирани в рецензираната по-горе монография. Тях няма да рецензирам, защото те са стъпки към написването на вече подробно представения труд.

Статията „Принципът *Uti possidetis* и неговото място в съвременното международно публично право (сп. *Studia Iuris*, брой № 2, декември 2017, ISSN 2367-

5314) разглежда историческото развитие на този принцип от Римското частно право до принцип на международното право, използван при деколонизацията на Латинска Америка през XIX век и в Африка и Азия през XX век. Авторът си поставя въпросите доколко *uti possidetis iuris* е приложим и в случаите на създаване на нови независими държави в извънколониален контекст, дали е международния обичай или политически принцип.

Статията **„Ангажираността на Европейския съюз към мира в Западните Балкани** (сборник Научни трудове на Института за държавата и правото, БАН, том XVI, София, 2017, 307- 325, ISSN 1314-6459) разглежда намесата на Европейския съюз с цел запазване на мира и установяване на принципа на върховенството на закона в държавите от Бивша Югославия, осъществена чрез работата на създадената в началото на 90-те години на XX век Комисия „Бадентер“ и чрез действащата и към момента в Косово мисия за установяване на върховенството на закона „ЕУЛЕКС“.

В статията **„Традиционните критерии за държавност** (сп. Правна мисъл, брой № 1, 2018, 41-58, ISSN 1310-7348) Ст. Мемцов разглежда класическите, т. нар. критерии от Конвенцията от Монтевидео за възникване на държавата, основани на принципа на ефективността - постоянно население, определена територия, ефективно правителство, способност за влизане в отношения с други държави и независимост. Изяснен е техния характер и обхват и мястото им в съвременното международно публично право.

Статията **EULEX at the Age of 10 and Its Struggle to Establish the Rule of Law in Kosovo**, (Conference proceedings of the International scientific conference „Towards a Better Future: the Rule of Law, Democracy and Polycentric Development”, Faculty of Law - Kicevo, „St. Kliment Ohridski” University - Bitola, vol. I, 2018, 326-336, ISBN 978-608-4670-00-1) търси отговор на въпроса каква е настоящото състояние на върховенството на закона в Косово след 10 години функциониране на ЕУЛЕКС и каква част от напредъка (ако такъв е налице) се дължи на работата на ЕУЛЕКС.

Статията **„България и операция „Съюзна сила“: международноправни аспекти на предоставената от България помощ за силите на НАТО**, (сборник „Правото - традиции и перспективи“ от юбилейна научна конференция по повод на 25 години от създаването на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, юни 2018, 889-905, ISBN 978-954-28-2625-5) си поставя за задача да установи доколко употребата на сила от страна на НАТО срещу СР Югославия през 1999 г. е било в съответствие с нормите на международното право. Втората задача на автора е, в случай че се установи, че такова съответствие не е налице, да се отговори доколко оказаната от България помощ може да представлява нарушение на международното право и неправомерен от гледна точка на международното право акт спрямо Съюзна република Югославия.

Статията **„Правото на самоотбрана съгласно чл. 51 от Устава на ООН и международният тероризъм**, сборник доклади от годишна университетска научна конференция. Национален военен университет „Васил Левски“, том 8, Велико Търново, 14-15 юни 2018, ISSN 1314-1937) разглежда влиянието, което оказва международния тероризъм върху обхвата и природата на неотменимото право на самоотбрана съгласно чл. 51 от Устава на ООН и допустимостта на употребата на сила срещу държави, за които се смята, че предоставят убежище на терористи.

От приложената към документите за конкурса Справката за педагогическа дейност на д-р Ст. Мемцов е видно, че за периода 2016 – 2018 г. е водил лекции по

„Международно договорно право“ и семинарни занятия по Международно частно право (което е било и основната му заетост като асистент).

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси

- Рецензираната монография представлява цялостно изследване на въоръжената хуманитарна интервенция в контекста на съвременното международно публично право;
- Направен е задълбочен анализ на забраната за употреба на сила съгласно Устава на ООН, уредена в чл. 2, § 4;
- Споделям напълно обоснования извод, че правото на хуманитарна интервенция без разрешение на Съвета за сигурност като изключение от забраната за употреба насила, произтичащо от международния обичай е проблематично (с. 200);
- Съгласна съм с общия извод, че в съвременното международно право към момента не е налице позитивна обичайноправна норма, допускаща въоръжената хуманитарна интервенция като изключение от забраната за употреба на сила (с. 201)
- Считам авторите анализи и съждения по въпроса дали забраната за употреба на сила в междудържавните отношения е норма *ius cogens* за оригинален принос на монографията.
- Високо оценявам методологическият подход в Глава Четвърта, където въз основа на практиката на държавите: Бангладеш (1971 г.), Камбоджа (1978-1979 г.) , Уганда (1978-1879 г.), Централноафриканска империя (1979 г.), и след края на Студената война: Иракски Кюрдистан (1991 г.), Либерия и Сиера Леоне (1989-1999 г.), Косово (1999 г.), авторът се опитва да извлече аргументи за наличие на международен обичай.

IV. Критични бележки и препоръки

Първата ми критична бележка е свързана със силното повлияване на основните изводи на Ст. Мемцов от изследванията на други автори, основно в частта относно налагането на санкциите по чл. 41 и 42 УООН и неприлагането на чл. 43. Макар че изложението е изключително добре логически построено, то в голяма степен преповтаря и систематизира вече изложени тези в чуждоезичната специализирана литература. В тази час авторът би могъл да задълбочи изследването на т. нар. *smart sanctions*. Същото важи и за концепцията „отговорност за защита“.

Липсва категорично лично мнение относно въоръжената хуманитарна интервенция и крайният генерален извод е отворен и прогностичен.

Посочих небалансираността по обем на главите, изразяващо се в сравнително малката Глава Трета.

Навсякъде в монографията се използва термина „Проектоконвенция за отговорността на държавите за международни правонарушения“ (например на с. 97, 98, 103, 127, 134, 135), най-вероятно като превод на „Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts“. Използването обаче на термина „проектоконвенция“ въвежда в заблуждение неспециалиста читател. Това се „Проекто-членове“, които не представляват проект за конвенция, а само могат да послужат за такава. Както е известно, от 2001 г. до сега това не е станало.

Имам и много терминологични забележки. Ще посоча само някои от тях. На първо място използването на термина „Пакт на Обществото на народите“, вместо общоприетото в българската литература „Устав на ОН“. Без да соча цялата международноправна литература, ще дам пример с изданието Международно право на проф. Бл. Видин, Сиела, 2020, с. 274 и сл.

Въпреки хубавият юридически и литературен стил на изложението като цяло, не мога да подмина систематичното използване на нелитературния израз „преценя“ вместо „преценява“ (на с. 24, 28, 82, 83, 84).

V. Заключение:

Представената научна продукция на д-р Гертана Гозанска в материята на международното публично право и по-специално процесуалния му дял, дава основание за преценка за съответствието ѝ с изискванията на ЗРАСРБ, както и способността на кандидата в конкурса да избира за разработване значими и актуални проблеми с голямо теоретично и практическо значение. Представената научна продукция е оригинална и е собствено достижение на автора.

Представената научна продукция на д-р Стоян Пантелеев Мемцов отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане.

За окончателната оценка на научните и приложни постижения на двамата кандидати при равни условия по чл. 26, ал. 1 от ЗРАСРБ, следва да се вземат предвид критерии по чл. 27, ал. 4 ЗРАСРБ:

1. Свързани с учебната дейност:

а) (изм. - ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.) аудиторни и извънаудиторни занятия; нововъведения в методите на преподаване, осигуряване на занимания в практическа среда извън висшето училище или научната организация;

б) (отм. - ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.)

в) работа със студенти и докторанти, включително съвместна работа със студенти и докторанти в научноизследователски и художественотворчески проекти;

2. свързани с научноизследователската дейност:

а) (изм. - ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.) членство в авторитетна творческа и/или професионална организация в съответната научна област;

3. (доп. - ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.) свързани с художественотворческата или спортната дейност:

а) (изм. - ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.) участие в проекти; членство в творческа или спортна организация.

По т. 1, б. „а“ класирам на първо място д-р Гергана Гозанска, която доказва повече от 12 години преподавателски стаж в материята на международното публично право. Д-р Ст. Мемцов доказва 2 години преподавателски стаж като асистент по Международно частно право и е водил само лекции по „Международно договорно право“ за студенти - задочно обучение.

По б. „в“ класирам на първо място д-р Г. Гозанска, която работи непрекъснато до настоящия момент със студенти, има един докторант и ръководи кръжока по „Международно право“.

По т. 2 „а“ класирам на първо място д-р Г. Гозанска, която е член на Българската асоциация по сравнително право и на Дружеството за ООН в България. От представените документи няма доказателства за членство на д-р Ст. Мемцов в авторитетни професионални организации в областта на международното право.

По т. 3 „а“ класирам на първо място д-р Г. Гозанска, която е представила доказателства за участие в 4 проекта, финансирани от Фонд научни изследвания. От представените от д-р Ст. Мемцов в конкурса документи не намирам доказателства за участието му в проекти.

Имайки предвид гореизложеното и на основание чл. 24 от Раздел III на ЗРАСРБ, чл. 53, ал 1 от ППЗРАСРБ и съответните разпоредби от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Пловдивския университет „П. Хилендарски“ давам положителна оценка и предлагам д-р Гергана Костадинова Гозанска да бъде избрана за „доцент“ по професионално направление „право“ 3.б., научна специалност „Международно право и международни отношения“.

София, 20 февруари 2022 г.

Проф. д-р Ирена Илиева